

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 18/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä marraskuuta 2014 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 215/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Anne Hartoneva, oikeusministeriö
- kärkeäjätuomari Outi Nokso-Koivisto, Espoon käräjäoikeus
- hallinto-oikeustuomari Ulla-Maarit Heljasvuo, Hämeenlinnan hallinto-oikeus
- valtiosyyttäjä Christian Lundqvist, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- apulaispäälikkö, kihlakunnansyyttäjä Eija Velitski, Helsingin syyttäjänvirasto

- erityisasiantuntija Pia Andersson, Rikosseuraamuslaitos
- poliisitarkastaja Matti Högman, Poliisihallitus
- rikoskomisario Kimmo Hyvärinen, Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- lakimies Merja Santala, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto
- rikosseuraamusesimies Heidi Lind, Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto
- toimitusjohtaja Olavi Kaukonen, A-klinikkasäätiö
- asiamie ssosiaalityöntekijä Marjatta Kaurala, Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS
- asianajaja Miikka Hakanen, Suomen Asianajaliitto
- professori Raimo Lahti.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- sisäministeriö
- Itä-Suomen hovioikeus
- Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että yhdyskuntaseuraamuksista säädettäisiin yhtenäinen laki, josta kävisivät ilmi eri yhdyskuntaseuraamusten yhteiset ja kunkin ominaiset piirteet sekä niiden keskinäiset suhteet. Lailla korvattaisiin yhdyskuntaseuraamuksista annetut erilliset lait. Valvottu koevapaus on omanlaisensa seuraamus ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntaseuraamuksen vä-

lissä, joten sitä nyt ehdotettava laki ei koskisi, vaan siitä jäisi voimaan oma, vuoden 2014 alusta lukien voimaan tullut lakinsa.

Lisäksi rikoslakiin, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettuun lakiin, vankeuslakiin, valvotusta koevapaudesta annettuun lakiin, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin, oikeudenkäynnin julki-

suudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin, hovioikeuslakiin, ulosottokaareen ja kansalaisuuslakiin tehtäisiin yhdyskuntaseuraamuksista ehdotettavasta laista johtuvat muutokset sekä eräitä teknisiä muutoksia.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa korostettaisiin tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämistä ja rikoksettoman elämän valmiuksien lisäämistä. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan täsmennettäväksi mahdollisuuksia käyttää muun muassa päihdehuollon avo- ja laitoshoidon palveluita. Tämä koskisi erityisesti yhdyskuntapalveluun liitettävää avohoitoa sekä valvontarangaistukseen liitettävää avo- ja laitoshoidoa.

Yhdyskuntaseuraamusten määrittämiseen, valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyvää arviointi- ja lausuntotoimintaa ehdotetaan yhtenäistettäväksi.

Yhdyskuntaseuraamusten toimintojen järjestämisessä ja toteutuksessa edellytettäisiin sovitettavan yhteen jo käynnissä olevat toiminnot ja palvelut sekä täytäntöönpanoon liitettävät toiminnot. Niin ikään edellytettäisiin toimintojen keskeytyksetöntä jatkumista seuraamuksen tulua suoritetuksi.

Rikosseuraamuslaitos vastaisi täytäntöönpanoon kuuluvien toimintojen kustannuksista.

Tuomitun kotikunta vastaisi kunnallisten peruspalveluiden järjestämisestä ja maksamisesta. Kyse ei olisi kunnille osoitettavista lisätehtävistä, vaan palveluiden järjestämisessä noudatettaisiin, mitä kunnallisista peruspalveluista on säädetty.

Nuorille, alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille suunnattujen yhdyskuntaseuraamusten kokonaisuuteen ehdotetaan otettavaksi käyttöön tiukennettu, erityisesti nuorille suunnattua, sosiaalista toimintakykyä ja rikoksettoman elämän valmiuksia kehittävää toimintaa sisältävä yhdyskuntapalvelu, joka olisi käytettävissä, kun tavanomainen yhdyskuntapalvelu ei enää tulisi kyseeseen.

Yhdyskuntapalvelun vähimmäistuntimäärä muutettaisiin 14 tunniksi ja enimmäistuntimäärä 240 tunniksi, jolloin ne vastaisivat vankeutena määrättävien päivien määrää.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvästä muutoksenhausta säädettäisiin siten, että laissa olisivat säännökset muutoksenhaun alaisista päätöksistä ja muutoksenhakumenettelystä.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä toukokuuta 2015.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Yhdyskuntaseuraamuksista säädetään nykyisin useissa erillisissä laeissa. Nyt ehdotetaan, että yhdyskuntapalvelua, valvontarangaistusta, ehdollisen vankeuden valvontaa, nuorisorangaistusta ja ehdonalaisten vapauden valvontaa koskevat säännökset kootaan yhteen lakiin. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää lain-säädännön kodifikaatiota tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, sillä erillisissä laeissa säätäminen voi vaikeuttaa kokonaiskuvan hahmottamista yhdyskuntaseuraamuksista. Uudistuksella

selkeytetään yhdyskuntaseuraamusten sisältöä, tavoitteita ja keskinäisiä suhteita.

Esitykseen ei sisälly merkittäviä sisällöllisiä muutoksia nykyisiin yhdyskuntaseuraamuksiin, eikä siinä ehdoteta uusia yhdyskuntaseuraamuksia. Näissä suhteissa esitystä voidaan pitää verraten varovaisena uudistuksena. Lakivaliokunta pitääkin tarpeellisena ja perusteltuna, että rikosseuraamusjärjestelmää arvioitaisiin jatkossa nyt käsillä olevaa esitystä laaja-alaisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Arvioida tulisi muun muassa yhdyskuntaseuraamusten ja ehdottoman vankeuden käyttöä ja niiden välistä suhdetta sekä mahdollisia kehittämistarpeita. Nyt toteutettava yh-

dyskuntaseuraamusten kodifikaatio antaa tällaiselle arviointityölle hyvän pohjan.

Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus on vuodesta 2005 lähtien käytössä ollut alaikäisille nuorille tarkoitettu seuraamus, joka sisältää valvontaa ja erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia sekä tukea ja ohjausta. Lakia säädettäessä arvioitiin, että vuosina 2005—2008 täytäntöönpanoon tulisi vuosittain 60, 140, 190 ja 260 nuorisorangaistusta ja että määrä vähitellen nousisi 300 tuomittuun rangaistukseen vuodessa (HE 102/2004 vp). Saadun selvityksen mukaan nuorisorangaistuksen käyttö on kuitenkin ollut huomattavasti arvioitua vähäisempää ja se on viime vuosina jopa vähentynyt. Esimerkiksi, kun vuonna 2005 toimeenpantaviksi tuli 33 nuorisorangaistusta, vuonna 2013 vastaava luku oli 6. Seuraamuksen ennakoitua vähäisempää käyttöä voi esityksen mukaan osaltaan selittää se, että nuorisorangaistus on suunnattu varsin rajoitetulle kohderyhmälle eli vakavaan rikolliseen elämäntapaan ajautuneille nuorille. Lisäksi esityksessä arvioidaan, ettei nuorisorangaistusta tunneta kovin hyvin. Jotkut lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovatkin esityksen käsitellessä katsoneet, että nuorisorangaistuksesta voitaisiin luopua, koska sitä on käytetty vähän ja sen ylläpito vaatii merkittävästi voimavaroja.

Lakivaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että nuorisorangaistus säilytetään. Valiokunnan mielestä on perusteltua, että rikosseuraamusjärjestelmäämme sisältyy vaihtoehto, joka on suunnattu erityisesti nuorille ja heidän tarpeisiinsa. Saadun selvityksen mukaan niille nuorille, joille nuorisorangaistus on tuomittu, seuraamus on ollut toimiva. Vaikeassakin elämäntilanteessa olevia nuoria on voitu tukea oikeansuuntaisiin valintoihin ja auttaa heitä elämään täysin tai lähes rikoksetonta elämää (s. 17/I).

Valiokunta onkin huolissaan nuorisorangaistuksen olemattomasta käytöstä. Käyttöä ei ole lisännyt edes vuoden 2011 alusta voimaan tullut nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettu laki (633/2010) ja sen edellyttämä seuraamusselvitysmenettely. Vaikka hallituk-

sen esitykseen sisältyy arvioita vähäisen käytön syistä, tuoretta kartoitettua tietoa nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle ei vaikuta olevan. Edellä esitetyn valossa valiokunta pitää tärkeänä, että nuorisorangaistuksen vähäisen käytön syyt kartoitetaan mahdollisimman pian ja ryhdytään niiden edellyttämiin toimenpiteisiin seuraamuksen käytön edistämiseksi. Lisäksi nuorisorangaistukseen on tarpeen kiinnittää huomiota oikeudenhoidon toimijoiden koulutuksessa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

3 luku. Yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen edellytysten selvittäminen

11 §. Rangaistusajan suunnitelma. Pykälän 1 momentissa säädetään rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvistä tiedoista kaikkien yhdyskuntaseuraamusten osalta. Koska pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu velvollisuus pysyä asunnossa tai muussa paikassa sekä liikkumisen rajoittaminen eivät koske kaikkia yhdyskuntaseuraamuksia, valiokunta ehdottaa kohdan sanamuodon muuttamista yleisemmäksi koskemaan tuomitun velvollisuuksia. Samalla valiokunta ehdottaa selkeyssyistä, että kyseinen kohta siirretään momenttiin sisältyvässä luettelossa ensimmäiseksi ja muidenkin kohtien järjestystä muutetaan.

Pykälän 3 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelma on laadittava yhteistyössä tuomitun kanssa. Koska pykälässä on kyse rikoksesta epäillystä laadittavasta rangaistusajan suunnitelmasta, valiokunta ehdottaa momentin sanamuodon muuttamista siten, että kyseinen suunnitelma on laadittava rikoksesta epäillyn kanssa.

12 §. Tukitoimenpiteet. Pykälässä säädetään rikoksesta epäillyn tukitoimenpiteiden tarpeen selvittämisestä, yhteensovittamisesta ja kustannusvastausta. Vastaavaa säännöstä ei sisälly nykyiseen lainsäädäntöön.

Lakivaliokunta toteaa, että rikoksenteikijän tukitoimilla on usein keskeinen merkitys, kun pyritään toteuttamaan yhdyskuntaseuraamusten tavoitetta parantaa rikoksenteikijän edellytyksiä elää rikoksetonta elämää. Käytännössä keskeisiä palveluja ovat yleisen palvelujärjestelmän tarjoamat palvelut, kuten päihde- ja mielenterveyshuollon toimenpiteet. Rikosseuraamuslaitoksen ja tuomitun kotikunnan välinen yhteistyö ei kuitenkaan nykyisin toimi tasavertaisesti eri puolilla maata (s. 38/I) ja viranomaisten välillä on paikoin epäselvyyttä siitä, kumman tahon velvollisuutena on järjestää ja maksaa tuomitun tukitoimet (s. 21/II). Tämän vuoksi tukitoimenpiteiden tehostaminen ja niiden käyttömahdollisuuksien täsmentäminen ehdotetuin tavoin lainsäädännöllä on tarpeen ja perusteltua. Jatkossa tulee kuitenkin seurata, onko sääntely riittävän yksiselitteistä ja toimiiko se sille asetettujen tavoitteiden ja tarkoituksen mukaisesti.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että pykälän 1 momentti koskee sanamuotonsa mukaisesti vain Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisen välistä yhteistyötä. Koska myös terveydenhuollon tukitoimenpiteillä on merkitystä yhdyskuntaseuraamuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta, lakivaliokunta ehdottaa, että momentti laajennetaan koskemaan myös terveysviranomaista.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettu kustannustenjakoa, jonka mukaan kunta vastaa kunnallisten peruspalveluiden kustannuksista ja Rikosseuraamuslaitos yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvien toimintojen kustantamisesta, ei hallituksen esityksen mukaan sisällä muutoksia voimassa olevaan tilanteeseen, eikä kyse ole kunnalle osoitettavista uusista tehtävistä (s. 60). Esityksen mukaan seuraamuksen täytäntöönpanoon liittyviä toimintoja ovat esimerkiksi erilaisiin rikollisuutta ehkäiseviin toimiin osallistuminen, kun taas kuntalaiselle kuuluvia toimintoja ja palveluja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut. Lisäksi esityksessä tarkennetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden päihdetyöhön kuuluu perinteisesti päihteiden käytön puheeksi ottami-

nen, mini-interventio ja tarvittaessa ohjaaminen päihdehuollon erityispalveluihin.

Kustannustenjakoa koskeva säännös ja sitä koskevat perustelut ovat verraten yleisluonteisia. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan ehdotettu kustannustenjakoa merkitsee sitä, että jos yhdyskuntaseuraamukseen tuomittu käyttää kunnan päihdehuollon palveluja ennen täytäntöönpanon käynnistymistä ja päihdehuollon toimet jatkuvat keskeytyksettä ja samoin järjestylin yhdyskuntaseuraamuksen aikana, päihdehuollon kustannuksista myös yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon aikana vastaa tuomitun kotikunta. Jos Rikosseuraamuslaitos ottaa osaksi seuraamuksen suorittamista jonkin sillä käytössä olevan päihdehuollollisen tai muun toimintaohjelman tukemaan kunnan järjestämän päihdehuollon osuutta, kyse on tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen järjestämästä ja maksamasta toiminnasta. Rikosseuraamuslaitos voi myös rangaistusajan suunnitelmassa vahvistaa yhdyskuntaseuraamuksen toiminnan osaksi jonkin päihdehuollon palvelun, jonka järjestäjänä voisi toimia esimerkiksi päihdehuollon palveluita toteuttava järjestö, mutta tällöinkin toiminnan kustannukset maksaisi Rikosseuraamuslaitos.

Hallituksen esityksestä ilmenee myös, että kunta arvioi itsenäisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen eikä Rikosseuraamuslaitos voi edellyttää kunnan palveluja tukitoimenpiteiden yhteensovittamisen perusteella. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan tämä merkitsee sitä, että jos tuomitun kotikunnan arvion mukaan tuomittu ei tarvitse esimerkiksi päihdehuollon tukemaa toimintaa, Rikosseuraamuslaitos ei voi edellyttää kunnan maksavan tällaista toimintaa. Rikosseuraamuslaitos voi kuitenkin itse etsiä palvelun järjestäjän, joka voi olla myös kunnan päihdehuollon toimija. Palvelun kustannukset maksaisi tällöin Rikosseuraamuslaitos.

Valiokunta myös korostaa, että ehdotettu sääntely ei edellytä yhdyskuntaseuraamusta suorittavan asettamista tukitoimenpiteissä muita kuntalaisia parempaan asemaan. Lähtökohtana on, että tuomittu saa kuntalaisena ne palvelut, jotka hänelle sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön perusteella kuuluvat.

Lopuksi valiokunta toteaa, että ehdotettu säännös koskee viranomaisten välistä yhteistyötä ennen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa ja sen aikana. Yhdyskuntaseuraamusten tavoitteiden kannalta on kuitenkin keskeistä myös se, että tukitoimenpiteitä tarpeen mukaan jatketaan täytäntöönpanon jälkeen, koska täytäntöönpanon päättymisen on usein haavoittuvin kohta toiminnan onnistumisen kannalta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että tukitoimenpiteiden saatavuudesta pyritään myös tältä osin huolehtimaan.

4 luku. Täytäntöönpanon aloittaminen

18 §. Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys. Pykälän 2 momentissa säädetään rangaistuksen täytäntöönpanon lykkäämisestä silloin, kun aloittamiselle on ehdottoman vankeusrangaistuksen tai muun yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisesta johtuva este. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös keskeyttämismahdollisuus olisi tällaisissa tilanteissa tarpeen. Tämän vuoksi ja joustavuuden lisäämiseksi valiokunta ehdottaa, että momentin ensimmäiseen virkkeeseen lisätään myös mahdollisuus täytäntöönpanon keskeyttämiseen.

Jotta voidaan välttää tilanteita, joissa täytäntöönpanoon joudutaan selvissä tapauksissa hakemaan lisäaikaa tuomioistuimelta, valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 4 momentti, joka mahdollistaa täytäntöönpanon keskeyttämisen tai lykkäämisen, jos tuomitun olosuhteiden muutos edellyttää täytäntöönpanoon kuuluvan toimintavelvollisuuden tai määrättyssä paikassa pysymisvelvoitteen uudelleen järjestämistä. Toimintavelvollisuuden uudelleen järjestäminen voi koskea yhdyskuntapalvelua, valvontarangaistusta ja nuorisorangaistusta. Sen sijaan määrättyssä paikassa pysymisvelvoitteen uudelleen järjestäminen koskee käytännössä vain valvontarangaistusta. Valiokunnan ehdottaman lisäyksen vuoksi hallituksen esitykseen sisältyvän pykälän 4 momentti siirtyy 5 momentiksi.

Nyt käsillä oleva pykälä ei mahdollista valvontarangaistuksen keskeyttämistä väliaikaisesti, jos tuomitun epäillään rikkoneen velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittö-

mästi, vaikka tällainen mahdollisuus sisältyy voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että myös tätä koskeva keskeyttämismahdollisuus lisätään uuden 4 momentin viimeiseksi virkkeeksi ja samalla laajennetaan säännös koskemaan myös yhdyskuntapalvelua ja nuorisorangaistusta.

5 luku. Yhdyskuntaseuraamuksen yleiset ehdot ja niiden rikkominen.

26 §. Törkeä velvollisuuksien rikkominen. Ehdotetun lain 54 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään tuomioistuimessa noudatettavasta menettelystä, jos tuomittu rikkoo valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon liittyviä velvollisuuksiaan. Vastaavanlaiset säännökset on nuorisorangaistuksen osalta sisällytetty 66 §:n 2 ja 3 momenttiin. Lakivaliokunnan mukaan tällaiset säännökset ovat tarpeellisia kaikissa yhdyskuntaseuraamuksissa, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa niiden siirtämistä nyt käsillä olevan pykälän uudeksi 2 ja 3 momentiksi. Muutoksen vuoksi 54 §:n 2 ja 3 momentti sekä 66 §:n 2 ja 3 momentti tulee poistaa.

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksesta säädetään kunkin yhdyskuntaseuraamuksen osalta erikseen (39, 55, 62 ja 67 §). Yhdyskuntapalvelun osalta tuomioistuin voi muuntaa yhdyskuntapalvelun suorittamatta olevan osan valvontarangaistukseksi tai ehdottomaksi valvontarangaistukseksi (39 §). Valvontarangaistuksen osalta tuomioistuimen on vuorostaan muunnettava valvontarangaistuksesta suorittamatta oleva osa ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi (55 §). Sen sijaan nuorisorangaistuksessa tuomioistuimella on enemmän liikkumavaraa seuraamuksen suhteen (67 §). Valiokunnan mielestä jatkossa olisi hyvä pohtia erityisesti yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen osalta, olisiko perusteltua ja tarkoituksenmukaista laajentaa tuomioistuimen käytettävissä olevia vaihtoehtoja asianmukaisen seuraamuksen määrittämiseksi. Esitykseen sisältyvästä kansainvälisestä vertailusta ilmenee, että eräissä maissa tuomioistuimilla on vastaavanlaisissa tilanteissa enemmän liikkumavaraa (s. 30/II).

6 luku. Toimivaltuudet.

28 §. Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentissa käytetty ilmaisu "käskyin" muutetaan ilmaisuksi "määräyksiin".

30 §. Päätösvalta. Pykälässä säädetään päätösvallassa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvissä kysymyksissä. Pykälän 2 momentin mukaisissa asioissa päätösvalta on yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajalla tai työjärjestyksessä määrättyllä vankilan johtajalla, apulaisjohtajalla taikka rikosseuraamusesimiehellä. Saadun selvityksen mukaan vankilan johtajan, apulaisjohtajan tai rikosseuraamusesimiehen toimivalta on kuitenkin tarpeen lähinnä kiireellisissä asioissa. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että momentissa tarkoitetuissa asioissa päätöksen tekee pääsääntöisesti yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja ja että työjärjestyksessä määrätty vankilan johtaja, apulaisjohtaja taikka rikosseuraamusesimies voi tehdä päätöksen, jos asia ei siedä viivytystä.

7 luku. Erinäiset säännökset.

31 §. Tiedonsaantioikeus. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentissa säädetty Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeus kohdistetaan paitsi sosiaali- myös terveysviranomaisiin. Lisäksi tietopyynnön tarkemmaksi yksilöimiseksi valiokunta ehdottaa, että säännöksessä viitataan hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelmaan liittyviin tietoihin.

Esityksen valiokuntakäsittelyssä on tuotu esiin, että Rikosseuraamuslaitokselle tulisi säätää oikeus tarkastaa viranomaisrekistereistä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon liittyvien työ- tai toimintapaikkojen sekä niissä toimivien yhdyshenkilöiden taustatiedot sen varmistamiseksi, etteivät seuraamuksen täytäntöönpanossa mukana olevat yhteisöt ja yksityishenkilöt toimi harmaassa taloudessa. Lakivaliokunta ei kuitenkaan pidä perusteltuna tällaisen säännöksen lisäämistä lakiin esityksen valiokuntavaiheessa ilman tarkempaa selvitystä sääntelyn tarpeesta ja sen mahdollisista vaikutuksista. Saadun selvityksen valossa vaikuttaa myös mahdol-

liselta, että asiassa voidaan tukeutua yleislainsäädäntöön ottaen huomioon, että viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 26 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta voi antaa tiedon, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

9 luku. Valvontarangaistus.

51 §. Rikokseen syyllistyminen törkeänä velvollisuuksien rikkomisena. Pykälässä on kyse tilanteesta, jossa tuomitun epäillä syyllistyneen rikokseen, josta on seuraamuksena ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Valiokunta ehdottaa pykälän otsikkoa muutettavaksi vastaamaan paremmin säännöksen sisältöä.

54 §. Menettely valvontarangaistuksen vankeudeksi muuttamisessa. Edellä 26 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa pykälän 2 ja 3 momentin poistamista ja tähän liittyen myös otsikon muuttamista.

11 luku. Nuorisorangaistus.

66 §. Velvollisuuksien törkeän rikkomisen käsittely. Edellä 26 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa pykälän 2 ja 3 momentin poistamista.

14 luku. Muutoksenhaku.

86 §. Muutoksenhakukelpoiset päätökset. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomittu saa vaatia oikaisua Rikosseuraamuslaitoksen päätökseen, joka koskee 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon lykkäyksen tai keskeytyksen peruuttamista. Valiokunnan edellä ehdottamien muutosten vuoksi viittaus on tarpeen korjata viittaukseksi 18 §:n 5 momenttiin.

Ehdotettu säännös ei mahdollista oikaisua täytäntöönpanon lykkäyksestä eikä keskeytyksestä, vaan tällaisen peruuttamisesta. Ottaen huomioon, että lykkäystä tai keskeytystä ei välttämättä myönnetä ja myöntämisen edellytykset voivat olla tulkinnanvaraiset, valiokunta pitää ehdotusta tuomitun oikeusturvan kannalta

ongelmallisena. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että säännös laajennetaan koskemaan myös 18 §:n 1, 2 ja 4 momentissa tarkoitettua lykkäystä ja keskeytystä.

4. Laki vankeuslain 4 luvun 6 §:n ja 21 luvun 2 §:n muuttamisesta

21 luku. Vapauttaminen.

2 §. *Päätösvalta.* Hallituksen esityksessä vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp) on esitetty muutoksia päätösvaltaa koskevaan vankeuslain 21 luvun 2 §:ään. Lakivaliokunta on 9.12.2014 hyväksymässään mietinnössä ehdottanut pykälän hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisessa muodossa (LaVM 17/2014 vp). Tästä johtuen valiokunta ehdottaa, että nyt käsillä oleva 21 luvun 2 §:ää koskeva ehdotus sovitetaan yhteen edellä mainitun muutoksen kanssa ja että tämä otetaan huomioon myös lain johtolauseessa.

Hallituksen esityksessä ehdotettu pykälän viimeinen virke on samalla selkeyssyistä erotettu

omaksi toiseksi momentiksi (*Uusi 2 momentti*).

6. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

24 §. *Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.* Valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentin 27 kohtaa täydennetään niin, että salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat myös asiakirjat, jotka sisältävät tietoja vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavan valvontarangaistuksen seuraamusselvityksestä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 2., 3., 5. ja 7.—10. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1., 4. ja 6. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

1.

Laki

yhdyiskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

1—5 §
(Kuten HE)

2 luku

Täytäntöönpanoviranomainen ja täytäntöönpanovirkamiehet

6—9 §
(Kuten HE)

3 luku

**Yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen
edellytysten selvittäminen**

10 §
(Kuten HE)

11 §

Rangaistusajan suunnitelma

Jos Rikosseuraamuslaitos pitää rikoksesta epäiltyä soveltuvana suorittamaan yhdyskuntapalvelua, valvontarangaistusta, ehdollista vankeutta valvottuna tai nuorisorangaistusta taikka jos syyttäjä tai tuomioistuin sitä erikseen pyytää, seuraamusselvitykseen liitetään rangaistusajan suunnitelma, joka sisältää tiedot kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen:

- 1) *tuomitun velvollisuuksista;*
- (2 kohta kuten HE:n 3 kohta)
- (3 kohta kuten HE:n 1 kohta)
- (4 kohta kuten HE)

Rangaistusajan suunnitelma on laadittava yhteistyössä rikoksesta epäillyn kanssa.

12 §

Tukitoimenpiteet

Ryhtyessään 11 §:ssä tai 71 §:n 3 momentissa tarkoitettuun rangaistusajan suunnitelman laadintaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee tarpeen mukaan yhdessä *sosiaali- ja terveysviranomaisen* kanssa kartoittaa rikoksesta epäillyn elinolosuhteita ja tukitoimenpiteiden tarvetta. Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovitettava yhteen.

(2 mom. kuten HE)

13 §
(Kuten HE)

4 luku

Täytäntöönpanon aloittaminen

14—17 §
(Kuten HE)

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa tarkoitetun rangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä *tai keskeyttää* myös silloin, kun aloittamiselle *tai jatkamiselle* on ehdottoman vankeusrangaistuksen tai muun yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisesta johtuva este. Lisäksi rikoksen alle 21-vuotiaana tehneen tuomitun yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan lykätä tai keskeyttää sillä perusteella, että häntä ei tavata eikä hänen olinpaikkaansa ole voitu saada selville.

(3 mom. kuten HE)

Yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan keskeyttää tai lykätä määräajaksi, jos tuomitun olosuhteiden muutos edellyttää täytäntöönpanoon kuuluvan toimintavelvollisuuden tai määrätyssä paikassa pysymisvelvoitteen uudelleen järjestämistä. Yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja nuorisorangaistus voidaan keskeyttää määräajaksi myös, jos tuomitun epäillään rikkoneen velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitetynsi välittömästi. Keskeytys saa olla enintään yhden kuukauden pituinen. (Uusi 4 mom.)

(5 mom. kuten HE:n 4 mom.)

19 ja 20 §
(Kuten HE)

5 luku

Yhdyskuntaseuraamuksen yleiset ehdot ja niiden rikkominen

21—25 §
(Kuten HE)

26 §

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

(1 mom. kuten HE)

Käsitellessään törkeää velvollisuuksien rikkomista tai 19 §:ssä tarkoitettua suoritusajan pidentämistä tuomioistuimen on ennen asian ratkaisemista annettava tuomitulle tilaisuus tulla kuulluksi. Myös Rikosseuraamuslaitoksen edustajalle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa, jollei tämä ole asian käsittelyn kannalta selvästi tarpeetonta. Asia voidaan ratkaista tuomitun poissaolosta huolimatta. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Muutoin noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään. (Uusi 2 mom.)

Valitus, jolla haetaan muutosta tuomioistuimen tämän pykälän nojalla tekemään ratkaisuun, on käsiteltävä kiireellisenä. (Uusi 3 mom.)

27 §
(Kuten HE)

6 luku

Toimivaltuudet

28 §

Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet

(1 mom. kuten HE)

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten ja apuvalvojien tulee ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja *määräyksin* pyrkiä turvaamaan yhdyskuntaseuraamusten asianmukainen suorittaminen.

(3 mom. kuten HE)

29 §
(Kuten HE)

30 §

Päätösvalta

(1 mom. kuten HE)

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja (*poist.*) päättää 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon ryhtymisestä, 18 §:ssä tarkoitettua täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyksestä tai keskeytyksestä, 22 §:ssä tarkoitettua verinäytteen ottamisesta, 24 §:ssä tarkoitettua noudon pyytämisestä, 25 §:ssä tarkoitettua kirjallisen varoituksen antamisesta, 74 §:ssä tarkoitettua kirjallisen kehotuksen antamisesta sekä 60 §:n 3 momentissa ja 76 §:ssä tarkoitettua valvonnan lakkauttamisesta. *Jos asia ei siedä viivytystä, siitä voi päättää työjärjestyksessä määrätty vankilan johtaja, apulaisjohtaja taikka rikosseuraamusesimies.*

(3 ja 4 mom. kuten HE)

7 luku

Erinäiset säännökset

31 §

Tiedonsaantioikeus

Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada yhdyskuntaseuraamukseen tuomitsemisen edellytyksistä tuomioistuimelle annettavaa lausuntoa ja yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa varten *so- siaali- ja terveysviranomaiselta hoito-, kuntoutus- tai palvelusuunnitelmaan liittyvät tiedot*, jotka koskevat tuomitun elinolosuhteita, päih- teiden käyttöä, päihdekuntoutusta, mielenterveyttä ja mielenterveyspalvelujen käyttöä sekä muut vastaavanlaiset tiedot, jotka ovat tarpeellisia yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävien tukitoimien yhteensovittamista varten, säädetään henkilötietojen käsitte-

lystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002).

(2 mom. kuten HE)

32—36 §
(Kuten HE)

II OSA

YHDYSKUNTASEURAAMUKSET

8 luku

Yhdyskuntapalvelu

37—40 §
(Kuten HE)

9 luku

Valvontarangaistus

41—50 §
(Kuten HE)

51 §

Epäily rikokseen syylistymisestä törkeänä velvollisuuksien rikkomisena

(Kuten HE)

52 ja 53 §
(Kuten HE)

54 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen käsittely

(1 mom. kuten HE)
(2 ja 3 mom. *poist.*)

55—59 §
(Kuten HE)

10 luku

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta

60—63 §
(Kuten HE)

11 luku

Nuorisorangaistus

64 ja 65 §
(Kuten HE)

66 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen käsittely

(1 mom. kuten HE)
(2 ja 3 mom. *poist.*)

67—69 §
(Kuten HE)

12 luku

Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn valvonta

70—80 §
(Kuten HE)

III OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

13 luku

Täytäntöönpanoon ja ilmoitusten tekemiseen liittyviä eräitä säännöksiä

81—85 §
(Kuten HE)

14 luku

(2—5 kohta kuten HE)

Muutoksenhaku

86 §

87—93 §
(Kuten HE)

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Tuomittu saa vaatia oikaisua Rikosseuraamuslaitoksen päätökseen, joka koskee:

1) 18 §:n 1, 2 ja 4 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon lykkäystä tai keskeytystä sekä 18 §:n 5 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon lykkäyksen tai keskeytyksen peruuttamista;

15 luku

Voimaantulo

94—96 §
(Kuten HE)

4.

Laki

vankeuslain 4 luvun 6 §:n ja 21 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 4 luvun 6 §:n 2 momentti ja 21 luvun 2 §, sellaisena kuin niistä on 21 luvun 2 § laissa / , seuraavasti:

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

6 §
(Kuten HE)

21 luku

Vapauttaminen

2 §

Päätösvalta

kilan johtaja tai työjärjestyksessä määrätty vankilan johtajan sijaisena toimiva virkamies päättää yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 70 §:ssä tarkoitetusta valvontaan asettamisesta. Rikosseuraamuslaitoksen keskuhallintoyksikkö päättää rikoslain 2 c luvun 9 §:n 2 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä ilman vangin suostumusta. (Poist.)

Rikosseuraamuslaitos vastaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 71 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman laatimisesta. (Uusi 2 mom.)

Vankilan johtaja päättää rikoslain 2 c luvun (poist.) 9 §:n 1 momentin mukaisesta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä (poist.). Van-

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

6.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohta, sellaisena kuin se on laissa 333/2011, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

— — — — —
27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäilystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, vankeusrangaistuksen sijasta suoritetta-

van yhdyskuntapalvelun *tai valvontarangaistuksen* seuraamusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta sekä pitkäaikaisvangin vapauttamismenettelyä varten annetusta lausunnosta;
— — — — —

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
vpj. Stefan Wallin /r
jäsen. James Hirvisaari /m11
Mikael Jungner /sd
Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd

Jaana Pelkonen /kok
Arto Pirttilahti /kesk
Kristiina Salonen /sd
Kari Tolvanen /kok
Ari Torniainen /kesk
Peter Östman /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.